

*Дзюба Наталія Валеріївна (Київ) – аспірантка, старший науковий співробітник
Державного інституту сімейної та молодіжної політики.*

ГЕНДЕРНА СОЦІАЛІЗАЦІЯ ЯК ПРОЦЕС СОЦІАЛЬНОГО ФОРМУВАННЯ ІДЕНТИЧНОСТІ В УКРАЇНІ

Декларована орієнтація України на демократичний шлях розвитку передбачає поряд з іншими базовими орієнтирами, орієнтацію на гендерну рівність, подолання гендерної дискримінації, що має місце в Україні. Поступове формування цінностей та стереотипів гендерного паритету за рахунок витіснення стереотипів та цінностей патріархального суспільства впливає на трансформацію гендерної системи України, на розвиток демократичної держави.

Гендер, як один з вирішальних дифузних статусів впливає на формування світогляду людини, її норм і цінностей у всіх сферах життєдіяльності суспільства. Артикуляція гендеру як соціального конструкту спричинила формування нового погляду на взаємини в соціальному просторі. Гендерний підхід як теоретична основа аналізу усіх сфер життєдіяльності людини дає можливість акцентувати увагу на специфіці впливу гендеру.

Гендерний підхід при аналізі соціалізаційних процесів є сьогодні актуальним підходом, оскільки врахування гендеру розкриває закономірності впливу цього дифузного статусу на процес становлення особистості та вибір життєвих шляхів людини. В процесі гендерної соціалізації існуючі соціально детерміновані уявлення про жінку та чоловіка впливають на розвиток хлопчика та дівчинки. У цьому контексті вважається, що стать індивіда впливає на суспільне положення і статус, на те, яка поведінка для чоловіків і жінок сприймається як соціально прийнятна або така, що не відповідає загальноприйнятим нормам.

Основними інститутами і практиками гендерної соціалізації особистості є сім'я, ровесники, школа, мас-медіа. Оскільки вважається, що багато особистісних характеристик засвоюються в дитинстві, тому сім'я та школа є значущими суспільними інституціями і основним осередком гендерної соціалізації індивіда. Школа, як і інші педагогічні структури, за своєю соціальною функцією є ретранслятором культурних цінностей й стереотипів певного суспільства. В школі, як впливовому механізмі на розвиток гендерної ідентичності, відбувається збереження і підтримка в процесі навчання тих гендерних стереотипів і норм, які переважають у суспільстві. Сучасному суспільству властиво стереотипне мислення і сприйняття гендерних відмінностей. Найбільш поширені стереотипи – це уявлення про типово жіночі й типово чоловічі характеристики. Сталі стереотипи виступають як норми для жінок і чоловіків та є моделями для гендерної соціалізації. Концептуальні засади вивчення гендерних стереотипів (основні дефініції, аналіз змісту стереотипів й механізмів стереотипізації) пропонуються в багатьох роботах, зокрема в роботах Бергера й Т. Лукмана, Дж. Лорбера, С. Фаррелла, К. Уэста й Д. Зимермана, Ш. Берна, Д.М. Ісаєва, В.Ю. Каган, Я.Л. Коломинського, І.С. Кона, та ін. У вітчизняній науці вивчення гендерних стереотипів почалось порівняно недавно такими вченими як А. Балакірева, Ю. Галустян, Т. Журженко, И. Жеребкіна, Н. Лавриненко, К. Левченко, Е. Плисовский, А. Стрельник та ін. Слід відмітити, що одним із самих розроблених аспектів даної теми є питання про формування стереотипних уявлень щодо чоловічого та жіночого в процесі гендерної соціалізації.

Суттєво впливає на сучасні стратегії гендерної соціалізації трансформаційні процеси, що відбуваються останнім часом в українському суспільстві. Основні зміни пов'язані з еволюційними перетвореннями гендерних ролей в сім'ї - перехід від традиційних до егалітарних, що і формує в українському соціумі гібридну модель гендерної соціалізації особистості. Так, за результатами дослідження,

проведеного Центром соціальних експертиз Інституту соціології НАН України в 2006 році в межах виконання програми «Рівних можливостей» [1], кожний другий українець відмічає існування гендерної нерівності. Незадоволення станом забезпечення рівних прав та можливостей за ознакою статі домінує у свідомості як чоловіків так і жінок, хоча частка жінок, що відмічають існування гендерної нерівності дещо більша за частку чоловіків (55% жінок проти 43% чоловіків). Частіше об'єктом гендерної дискримінації стають жінки: саме дискримінацію жінок відмітили більше 60% українців.

За результатами того ж дослідження, ситуація покращилась за останні роки: серед експертів (с.28) домінує думка, що спостерігається поліпшення гендерної ситуації, але проблема гендерної рівності залишається актуальною для українського суспільства, причому характерним є зростання усвідомлення цього і серед чоловіків, і серед жінок.

Н.Лавриненко в статті “Про нові методологічні підходи до дослідження інституту гендеру” [2], провівши процедуру наповнення складових гендеру як соціального інституту, отримала символічний конструкт реалізації гендера в українському суспільстві. Для України характерною виявилась чітка диференціація гендерних статусів, що визначають гендерну нерівність у життєвих шансах та можливостях для самореалізації особистості. На тлі доволі низької оцінки своїх можливостей більшістю населення України щодо задоволення базових потреб, здобутті освіти, підвищенні кваліфікації, забезпеченні ліпшого життя для дітей і таке інше, жінки значно нижче оцінюють свої можливості. Це підтверджує значно нижчий соціально-економічний статус жінки порівняно зі статусом чоловіка. За результатами досліджень гендерних стереотипів, які проводились в Україні, для більшості українців, як жінок так і чоловіків, гендерна асиметрія, що має місце в Україні, особливо в політичній сфері, не сприймається як дискримінація за ознакою статі.

Тому потрібно вести мову про впровадження гендерного підходу в сфері освіти, який надав би можливість всебічно розвивати особистісні, а в майбутньому, й професійні, якості кожного індивіда.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Гендерні стереотипи та ставлення громадськості до гендерних проблем в українському суспільстві Київ -2007, С.32.
2. Лавриненко Н. Про нові методологічні до дослідження інституту гендеру. // Соціологія: теорія, методи, маркетинг. 2006 №2.